

XOSE MANUEL CARRIL VÁZQUEZ E RICARDO PEDRO RON LATAS

*Lección de dignidade. Precariedade
laboral como causa de conflitos
sociais.*

1. Película

TÍTULO

Lección de dignidade. 121 días de folga en Transportes La Unión

FICHA TÉCNICO-ARTÍSTICA

Ano: 2006

País: Galiza

Dirección: César Caramés

Edición e produción: Fundación para o Estudo e a Divulgación da Cuestión Social e Sindical en Galiza (FESGA), en colaboración coa Confederación Intersindical Galega (CIG)

Guión: Manuel Mera

Son: Xoán Carlos Garrido

Duración: 55 minutos

SIPNOSE

A través das persoas que protagonizaron os feitos recollidos neste documento audiovisual, analízase a folga en Transportes La Unión, sociedade anónima do grupo empresarial Monbus dedicada ao transporte de pasaxeiros e escolar nas bisbarras de Pontevedra, O Salnés e mais O Morrazo. Unha folga convocada pola Confederación Intersindical Galega que durou 121 días e se converteu nunha das máis longas do sector rexistradas

na Galiza. En definitiva, unha folga laboral que, a pesar de se xudicializar, contou co apoio da poboación das comarcas afectadas.

2. Temática xurídica

Palabras clave: dereito do traballo e da seguridade social; contrato de traballo; dereito fundamental de folga; precariedade laboral e despedimento.

A folga é un dereito fundamental –de titularidade individual aínda que de exercicio colectivo, na medida en que se lles atribúe ás persoas que traballan, mais ten que se exercitar colectivamente por acordo entre elas– que aparece recollido no artigo 28.2 da Constitución española, en que se declara que “se recoñece o dereito á folga dos traballadores para a defensa dos seus intereses”, e ademais, que “a lei que regule o exercicio deste dereito establecerá as garantías precisas para asegurar o mantemento dos servizos esenciais da comunidade” (lei, por certo, que nunca chegou a se promulgar, aínda que as Cortes Xerais estiveron a piques de o facer en 1993, razón pola que, no esencial, o dereito fundamental da folga continúa a se regular nunha norma preconstitucional, que o Tribunal Constitucional tivo o deber de “depurar”). Supón unha presión sobre o empresariado –que pode intensificarse co emprego de piquetes de folga informativos e, tamén, coa recollida de fondos de resistencia–, que implica a paralización das actividades da empresa ao se deixar de traballar, mais respectando a liberdade de traballo de quen non se quixer sumar á folga. O seu exercicio non extingue o contrato de traballo –só queda suspendido e as persoas declaradas en folga permanecen en situación de alta especial na Seguridade Social–, nin pode dar lugar a sanción ningunha, aínda que durante a súa vixencia non se cobra o salario.

3. Comentario

A presión que exercen as traballadoras e os traballadores sobre o empresariado, cando recorren ao exercicio do seu dereito fundamental da folga para a defensa dos seus intereses, implica prexuízos para tal empresariado, mais tamén supón para as persoas declaradas en folga un sacrificio substancialmente económico. En efecto, un sacrificio porque, ao se deixar de traballar para a protección dos dereitos e intereses que estiveren en xogo, non poderá cobrarse a remuneración que corresponder en concepto de salario. Por iso, a planificación, a coordinación e a constancia no exercicio deste dereito constitucional resultan estratéxicas para a consecución dos obxectivos perseguidos coa declaración da folga, o que –por certo– non sempre resulta fácil, tendo en conta que a empresa pode reaccionar hostilmente de moi diversas formas. É sobre todo isto no

que incide o documental obxecto da proxección: unha folga que foi provocada por un intencionado proceso de precarización das condicións laborais que padecían as persoas que traballaban na empresa Transportes La Unión, logo da súa compra polo grupo empresarial Monbus.

Malia ao intento de criminalización da folga por parte da empresa, hai que indicar que o prolongadísimo paro realizado polas persoas afectadas –cuxos efectos excederon o ámbito estritamente empresarial– non deixou de ser un éxito, para o cal xogou un papel fundamental o xeito en que as persoas declaradas en folga levaron a cabo a súa loita reivindicativa, pois mesmo se chegou a facer partícipe activo nela ao sector da poboación das comarcas implicadas que era usuario dos servizos de transportes ofrecidos pola empresa.

Así pois, é un caso real do exercicio do dereito á folga e as súas consecuencias en imaxes. Trátase dunha ferramenta concreta para se aproximar ao estudo do conflito social que pode provocar a precariedade laboral. E todo iso nunha época en que resulta frecuente a afirmación de que a folga, como medio de defensa das persoas que traballan, está aparentemente en crise.

4. ACTIVIDADE

Asistencia á proxección da película.

Participación nun coloquio posterior, con presenza de persoas protagonistas dos feitos.

Elaboración dun informe con base nun cuestionario, entregado previamente, que ten o seguinte contido:

1. En caso de conflitos laborais, cales son os principais medios que teñen as persoas que traballan para defenderen os seus dereitos e intereses?
2. De forma moi breve, describe a temática tratada na película.
3. Que personaxes interveñen e que posturas adoptan no conflito aquí existente?
4. Que implicacións ten a folga sobre as persoas que traballan e sobre a persoa para quen traballan?
5. A que medios poden acudir as persoas que traballan para atenuaren as consecuencias económicas da folga e garantiren a eficacia das súas medidas de presión?
6. Cal foi o momento desta película que máis che gustou? Explicao
7. Cita outros casos reais que coñezas e que sexan análogos aos feitos recollidos nesta película.

5. Lecturas recomendadas, películas relacionadas e sitios web de interese

LECTURAS RECOMENDADAS

- Manuais

- MARTÍNEZ GIRÓN, J. / ARUFE VARELA, A / CARRIL VÁZQUEZ, X. M. (2006²): *Derecho del Trabajo* (A Coruña: Netbiblo). Nesta obra expónse o que adoita integrar o contido de até catro manuais distintos: a introdución ao dereito do traballo (incluída a súa historia), o dereito do contrato de traballo, o dereito sindical e o dereito procesual do traballo. Recoméndanse os temas 7 (“O movemento obreiro”) e 32 (“Os dereitos de folga e peche patronal”).
- MARTÍNEZ GIRÓN, J. / ARUFE VARELA, A. / CARRIL VÁZQUEZ, X. M. (2008²): *Derecho de la Seguridad Social* (A Coruña: Netbiblo). Esta obra amosa o conxunto das institucións do dereito español da Seguridade Social. Recoméndase o tema 3 (“A constitución e dinámica da relación xurídica de Seguridade Social no Réxime Xeral”).

- Monografías

- MONTERDE, J.E. (1997): *La imagen negada: representaciones de la clase trabajadora en el cine* (Valencia: Filmoteca Generalitat Valenciana). Volume que aborda o papel secundario do traballo no cinema, por causa do labor de distracción encomendado a este, do mínimo interese das principais fontes de financiamento do cinema tradicional en exhibiren os conflitos e contradicións do traballo ou en faceren reflexionar sobre as condicións laborais.
- NOGUEIRA, X. (1997): *O cine en Galicia*, (Vigo: Edicións A Nosa Terra-Promocións Culturais Galegas). Obra de consulta xeral e divulgativa para aquelas persoas interesadas en coñeceren a andaina do cinema en Galiza nas súas variadas e diferentes facianas.
- RUÍZ CASTILLO, M.ª M. / ESCRIBANO GUTIÉRREZ, J. (2007): *La Huelga y el cine: Escenas del conflicto social* (Valencia: Tirant lo Blanch). Análise xurídica dunha escolma de filmes para coñecer aspectos básicos da folga (convocatoria, ocupación do centro de traballo e o crebafolguismo, entre outros), sen esquecer as súas implicacións sociais e humanas.
- SÁNCHEZ NORIEGA, J. L. (1996): *Desde que los Lumiére filmaron a los obreros. El mundo del trabajo en el cine* (Salamanca: Nossa y Jara Ediciones). Estudo dun conxunto de películas sobre o traballo nos seus máis variados aspectos (paro, folgas e sindicatos, entre outros), con índices que facilitan a súa consulta.

- Artigos en revistas científicas
  - Cegarra Cervantes, F. J. (2005): “Responsabilidad Civil del sindicato por los daños ocasionados al patrimonio de la empresa durante la huelga. Comentario de la STSJ Galicia de 26 abril 2005” en *Aranzadi Social*, volume II: páxs. 2654-2658. Artigo sobre a acción de responsabilidade civil por danos ocasionados durante unha folga e os feitos e fundamentos xurídicos da citada sentenza da Sala do Social do Tribunal Superior de Xustiza de Galiza, ditada a propósito da folga realizada na entidade mercantil Transportes La Unión.
  - López Gandía, J. (2005): “La representación del trabajo en el cine entre fordismo y postfordismo” en *Revista de Derecho Social*, 31: 231-256. Obra básica para coñecermos a imaxe do traballo no cinema, desenmascarando a falacia da fin da historia e a loita de clases e amosando como o conflito de clases non só non desapareceu, senón que se fixo máis complexo no presente.
  - Ron Latas, R. P. (2002): “Los descuentos retributivos al personal laboral, funcionario y estatutario por participación en huelgas” en *Anuario da Facultade de Dereito da Universidade da Coruña*, volume 6: 637-641. Artigo que, con rigor, trata a casuística dos descontos salariais por participación en folgas.

- Artigos en obras colectivas
  - ARUFE VARELA, A. (2007): “El artículo 5.2 de la Ley Orgánica de Libertad Sindical y su interpretación por nuestra jurisprudencia laboral más reciente” en *Actas XII Jornadas Luso-Hispano-Brasileñas de Derecho del Trabajo. Facultad de Derecho de la Universidad de A Coruña, 13 y 14 de octubre de 2005*: 147-149 (A Coruña: Gesbiblo). Artigo modélico sobre as responsabilidades dos sindicatos por danos e perdas causados por folgas, que toma como punto de partida a sentenza da Sala do Social do Tribunal Superior de Xustiza de Galiza do 26 de abril de 2005, que é obxecto de análise mediante a comparación co que sucede no caso do dereito laboral dos Estados Unidos de Norteamérica.

PELÍCULAS RELACIONADAS

A folga. Serguei Mikaïlovitch Eisenstein. 1925. Sobre a acción e organización da clase obreira nunha folga revolucionaria, por causa dun conflito laboral nunha fábrica da Rusia tsarista e do suicidio dun obreiro acusado inxustamente de roubo.

A sal da terra. Herbert Biberman. 1954. Filme que recolle a loita duns mineiros de Novo México para melloraren as súas condicións laborais nunha sociedade formalmente democrática. Tivo moitos problemas pola súa rodaxe, até o punto de que as persoas

responsables da súa realización ficaron rexistradas na “listaxe negra” do comité de actividades antiamericanas do senador McArthur.

O efecto Iguazú. Pere Joan Ventura. 2003. Película que reflicte a loita dos traballadores da empresa Sintel, no denominado “Campamento da Esperanza” do Paseo da Castellana de Madrid, contra a especulación financeira causante dos seus despedimentos, sen a axuda das centrais sindicais españolas máis representativas e co silencio cómplice do goberno español.

200 Km. Discusión14. 2004. Obra que aborda como os traballadores de SINTEL volven a Madrid a reclamaren o traballo digno prometido, case dous anos despois do levantamento do “Campamento da Esperanza”, por incumprimento dos acordos entre goberno e Telefónica para súa recolocación.

The take. Avi Lewis e Naomi Klein. 2004. «Ocupar, resistir e producir»: grupo de obreiros que, debido á brutal crise sufrida por Arxentina, toma a súa antiga fábrica pechada, vólvea abrir e forma unha cooperativa.

SITIOS WEB DE INTERESE

www.auladecine.com/filmos.htm

Páxina que contén propostas de apoio para o emprego do cinema nas aulas.